

„STRATEGIE EU 2020“ A BUDOUCÍ KOHEZNÍ POLITIKA EU

Daniela Grabmüllerová

Kohezní politika EU – neboli politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti – a její budoucí podoba po roce 2013 se stává stále častěji předmětem odborných i politických debat na různých fórech a úrovních. Koordinátorem přípravy na budoucí programové období je v podmínkách České republiky Ministerstvo pro místní rozvoj, které této oblasti věnuje velkou pozornost, a to i ve spolupráci s mnoha partnery, včetně krajů. Ministerstvo je tudíž odpovědné za přípravu příslušných pozičních dokumentů obsahujících základní principy postoje České republiky k budoucnosti kohezní politiky EU po roce 2013. Již v průběhu předsednictví ČR v Radě EU v loňském roce patřila budoucnost kohezní politiky EU mezi priority, což bylo úspěšně završeno přijetím společného komuniké ministrů v dubnu 2009. Švédské předsednictví mělo jako prioritní jiné oblasti. Proto až španělské předsednictví v první polovině roku 2010 uspořádalo setkání ministrů zaměřené na téma budoucnosti kohezní politiky EU, avšak nepodařilo se dospět k politické shodě a výstupem z jednání ministrů byl pouze souhrn diskusí zpracovaný předsedající zemí. Belgické předsednictví zorganizovalo ve dnech 22.–23. listopadu 2010 v Liège setkání ministrů na téma budoucí kohezní politiky. Tam byly poprvé diskutovány formální návrhy Evropské komise obsažené v tzv. „Páté kohezní zprávě“ zveřejněné krátce předtím. Maďarské a polské předsednictví v roce 2011 již budou řídit jak diskuse o nové finanční perspektivě EU pro budoucí programové období 2014–2020, tak debaty o konkrétních legislativních návrzích. Tyto dvě země, předsedající Radě EU v příštím roce, jsou s Českou republikou a Slovenskem v tzv. Visegrádské skupině zemí, která se kromě jiného intenzivně věnuje v úzké spolupráci i problematice budoucí kohezní politiky EU – někdy ještě s dalšími třemi zeměmi: Slovinskem, Bulharskem a Rumunskem.

V červnu roku 2010 byla přijata členskými státy na summitu hlav států EU „Strategie EU 2020“ jako základní vize rozvoje EU pro tuto dekádu. Svým strategickým pojetím nahrazuje tzv. Lisabonskou strategii, jejíž časový horizont vypršel právě letošním rokem. Název nové strategie je „Evropa 2020 – strategie pro inteligentní, udržitelný a začleňující růst“. V češtině poněkud krkolomně znějící název obsahuje tři oblíbená a v angličtině až nadužívaná adjektiva: „Europe 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive growth“. Na rozdíl od Lisabonské strategie obsahuje „Strategie EU 2020“ měřitelné cíle k hodnocení úspěšnosti celé strategie s horizontem roku 2020. Těmito cíli jsou:

1. Zvýšení míry zaměstnanosti populace ve věku 20–64 let minimálně na 75 %.
2. Dosažení podílu investic do oblasti výzkumu a vývoje ve výši 3 % HDP.
3. Energetický cíl „20-20-20“ skládající se ze tří podcílů:
 - o 20 % – zvýšení energetické účinnosti,
 - o 20 % – zvýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě,
 - o 20 % – snížení emisí skleníkových plynů (oproti roku 1990).
4. Zvýšení podílu vysokoškolsky vzdělaných osob ve věku 30–34 let na 40 % (nyní 31 %) a snížení počtu žáků předčasně opouštějících vzdělávací systém na méně než 10 % (nyní 15 %).
5. Podpora sociálního začleňování, zejména prostřednictvím snížení chudoby, alespoň o 20 milionů lidí (hlediska: ohrožení chudobou, hmotná deprivace, domácnosti bez zaměstnané osoby).

„Strategie EU 2020“ konstatuje kromě jiného, že „hospodářská, sociální a územní soudržnost zůstane jádrem strategie Evropa 2020 tak, aby byly veškeré síly a kapacity

mobilizovány a zaměřeny na plnění priorit této strategie. Politika soudržnosti a strukturální fondy jsou samy o sobě velmi důležité a představují klíčové mechanismy pro dosažení priorit inteligentního a udržitelného růstu podporujícího začlenění v členských státech a jejich regionech“. V závěrech jednání summitu z června 2010 se kromě jiného uvádí, že „pro úspěch nové strategie je důležité podporovat hospodářskou, sociální a územní soudržnost a rozvíjet infrastrukturu“. Přístupu kombinujícímu investice v různých oblastech – inovace, lidské zdroje, podnikatelské prostředí, infrastruktura apod. – do jednoho rámce v národním, regionálním a místním kontextu odpovídá právě významná role kohezní politiky EU.

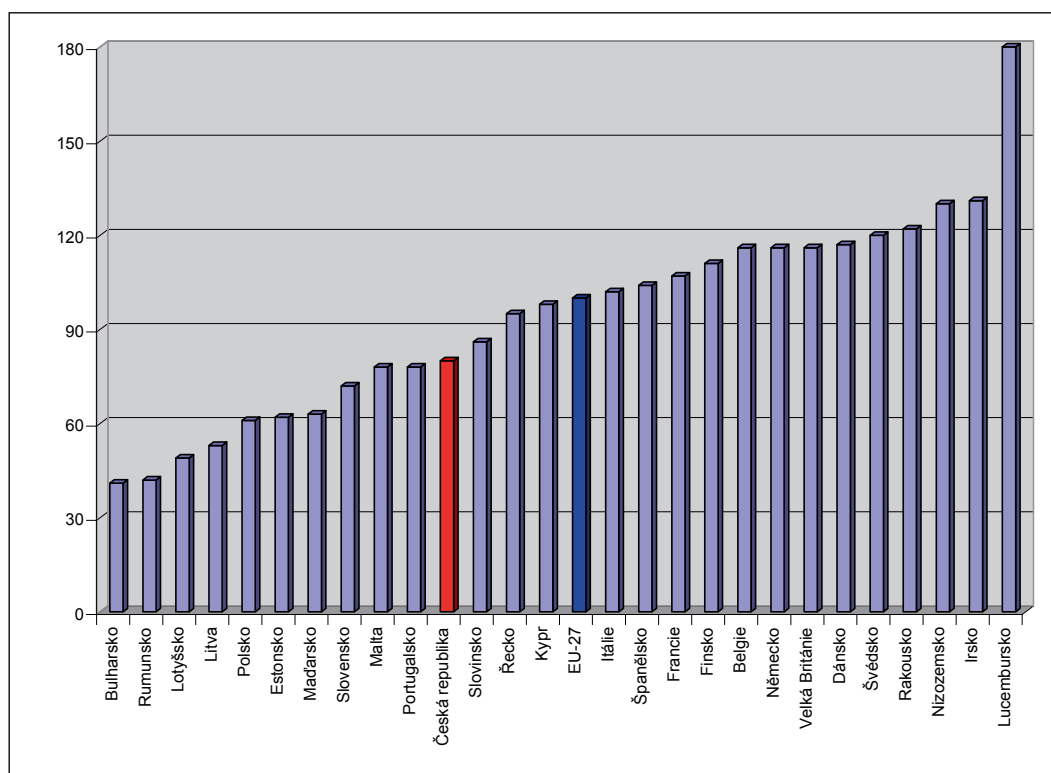
Je však nutné připomenout, že v Lisabonské smlouvě je uvedeno, že „Unie za účelem podpory harmonického vývoje rozvíjí a prosazuje svou činnost vedoucí k posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Unie se především zaměří na snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a na snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů“. Kohezní politika EU proto zahrnuje nyní tři aspekty soudržnosti (neboli „koheze“), přičemž k těm původně uvedeným aspektům, hospodářskému a sociálnímu, přibyl Lisabonskou smlouvou třetí – územní. O územní soudržnosti se sice vede mnoho odborných i politických debat, nicméně společná evropská definice neexistuje. Česká republika v těchto debatách zastává názor, že vzhledem k odlišné sídelní, územní a socioekonomické struktuře jednotlivých členských států EU a jejich regionů musí územní soudržnost reflektovat konkrétní situaci a konkrétní územní specifika dané země nebo daného regionu. Právě citovaný hlavní cíl kohezní politiky EU, obsažený v Lisabonské smlouvě, je důvodem, proč Česká republika vnímá kohezní politiku sice jako jeden z významných nástrojů pro dosahování cílů

„Strategie Evropa 2020“, avšak nikoli jako nástroj jediný. Pro skutečný rozvoj je nezbytné provést některé strukturální reformy, které budou prostředky strukturálních fondů doprovázeny. Primárním cílem kohezní politiky EU by proto mělo zůstat i nadále snižování disparit v úrovni rozvoje regionů a členských států EU. Kohezní politika však může, zejména v méně vyspělých regionech a členských státech, svými intervencemi ze strukturálních fondů účinně přispívat k plnění cílů „Strategie EU 2020“, a to spolu s dalšími evropskými, národními, regionálními i místními politikami. Ministerstvo pro místní rozvoj bude pro budoucí kohezní politiku EU prosazovat nízký počet klíčových priorit, jednotná pravidla, koncentraci prostředků a dostatek flexibility na národní úrovni pro efektivní využívání prostředků „na míru“ specifickým potřebám různých území – států, regionů, měst.

V souvislosti s diskusemi o budoucí podobě kohezní politiky EU jsou jedním z „horkých“ témat dvě role – role „území“ versus role „sektorů“ neboli hospodářských odvětví. Je zřejmé, že i v důsledku nového třetího cíle kohezní politiky – územní soudržnosti – se územní přístup stává v rámci kohezní politiky stále významnějším aspektem pojetí budoucích strukturálních fondů. Také Česká republika, jako další

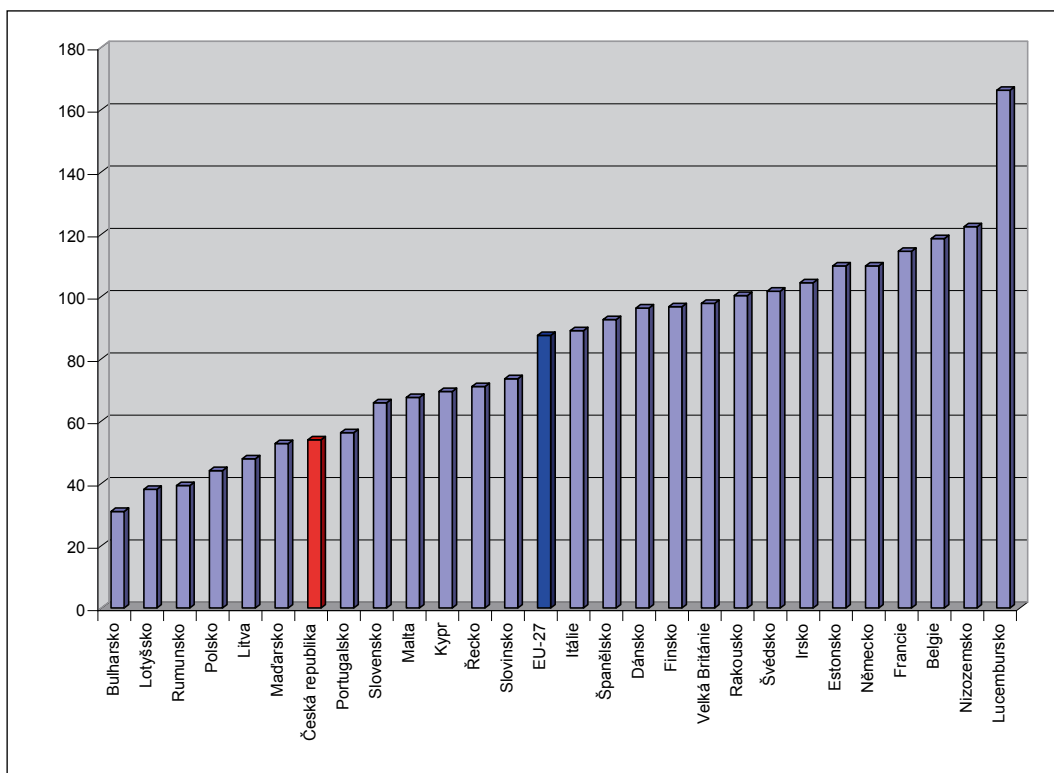
evropské země, souhlasí s podporou „místně orientovaného“ modelu rozvoje („place-based“ přístup) jako dlouhodobé strategie zaměřené na vypořádání se s přetrvávajícím nevyužíváním potenciálu daného území. Je pochopitelné, že přirozený vývoj různých území, díky rozdílným podmínkám a využití místního kapitálu, vede k rozdílným. Na jedné straně regionální rozvoj zvyšuje životní úroveň obyvatel, na straně druhé však rostoucí rozdíly zhoršují soudržnost regionu, státu apod. Cílem by proto měla být taková kohezní politika EU, která podporuje využití specifického potenciálu daného území, ale zároveň zajišťuje základní standardy zaostávajících regionů. Česká republika klade v souvislosti s územní soudržností velký důraz na integrovaný přístup garantující koordinaci aktivit a soustředění zdrojů na řešení nejzávažnějších identifikovaných problémů, stejně jako následné využití místního rozvojového potenciálu.

Následující grafy ilustrují několik parametrů charakterizujících situaci České republiky ve srovnání s ostatními členskými zeměmi EU a s celkovým průměrem EU. Statistická data napovídají, kde má ČR „rezervy“ a kam by proto mohly směřovat i některé intervence v rámci budoucí kohezní politiky EU v podmínkách České republiky.

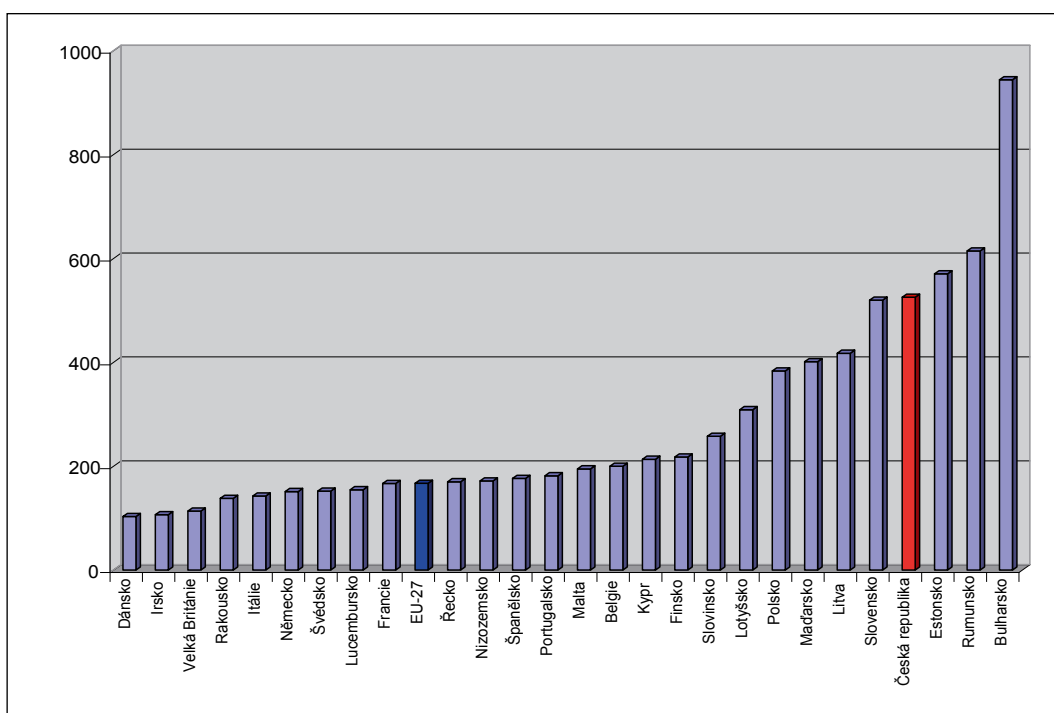
Zdroj: Eurostat, 2010

HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS), EU-27 = 100, v roce 2009

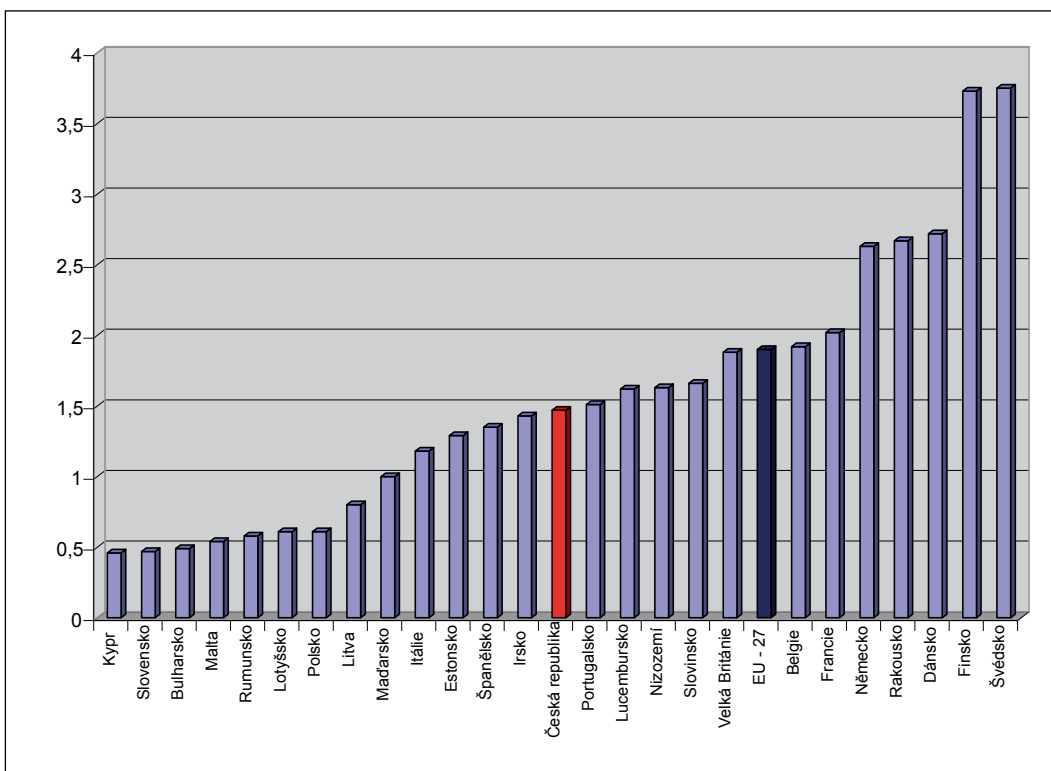
Zdroj: Eurostat, 2010

Produktivita práce na odpracovanou hodinu (HDP v paritě kupní síly na odpracovanou hodinu vzhledem k EU-15), EU-15 = 100, v roce 2008

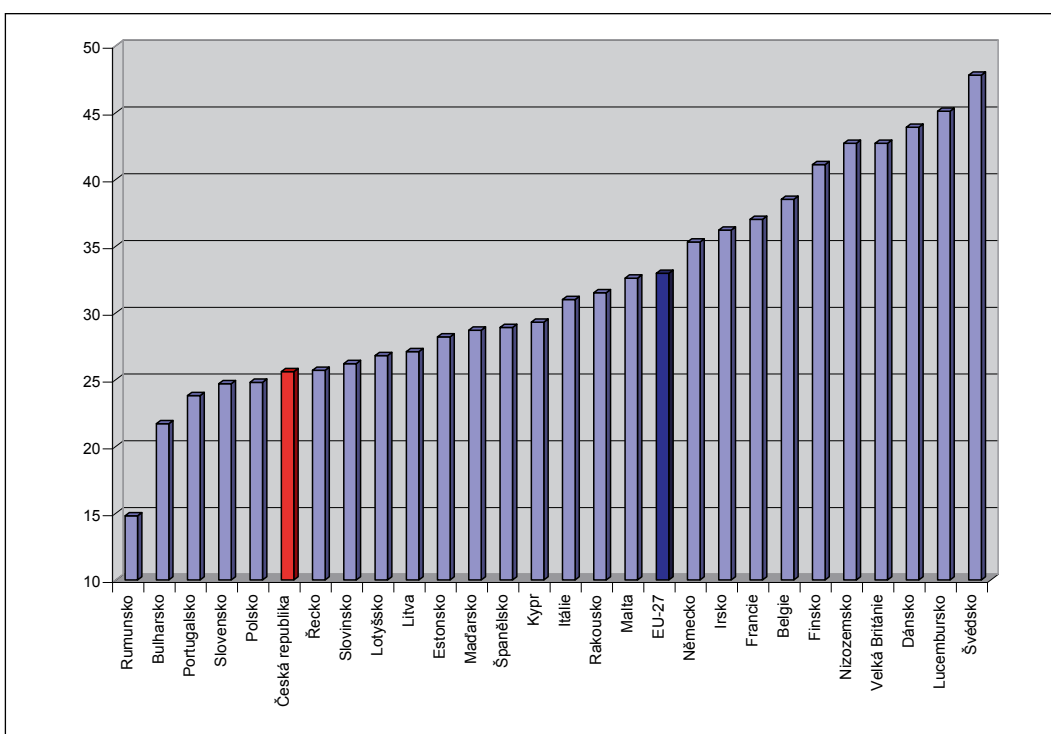
Zdroj: Eurostat, 2010

Energetická náročnost ekonomiky (podíl hrubé tuzemské spotřeby energie v zemi dělená HDP) v roce 2008

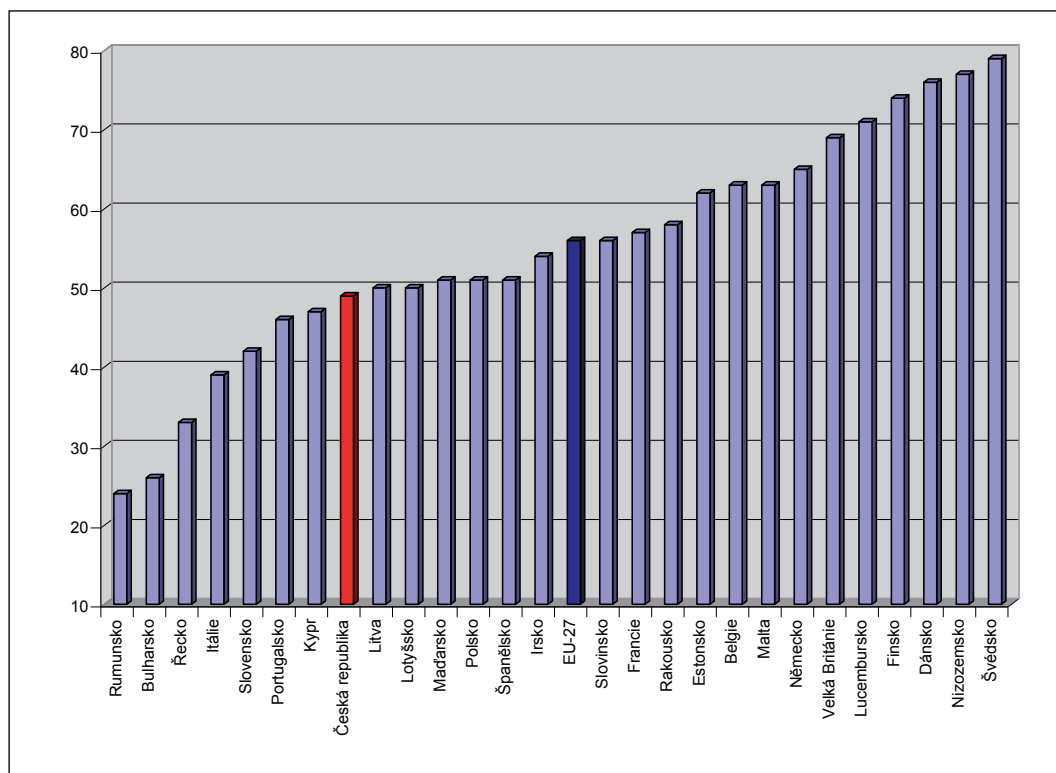
Zdroj: Eurostat, 2010

Celkové výdaje na výzkum a vývoj (v % z HDP) v roce 2008

Zdroj: Eurostat, 2010

Podíl osob zaměstnaných ve službách náročných na znalosti (v % z celkové zaměstnanosti) v roce 2008

Zdroj: Eurostat, 2010

Podíl domácností s vysokorychlostním připojením k internetu (v %) v roce 2009

Ing. arch. Daniela Grabmüllerová, Ph.D., MBA
ředitelka Odboru evropských záležitostí
Ministerstvo pro místní rozvoj

ENGLISH ABSTRACT

The EU 2020 Strategy and the Prospective EU Cohesion Policy, by Daniela Grabmüllerová

The policy of economic, social and territorial cohesion, and the future form of such policy after 2013, is becoming an increasingly frequent topic of professional and political debates at various levels. In the Czech Republic, the coordinator of the preparations for the new programme period is the Ministry for Regional Development. It was during the 2009 Czech presidency of the EU when the future of the cohesion policy was a priority, culminating in the ministers' common declaration in April 2009. The Swedish presidency later that year had other priorities, while the Spanish presidency hosted a meeting of ministers in the first half of 2010, aiming at the prospects of the cohesion policy but lacking in political consensus. The Belgian presidency organized a ministerial meeting on 22–23 November in Liège, first discussing some formal proposals of the European Commission, as contained in the Fifth Cohesion Report published shortly before. The Hungarian and Polish presidencies in 2011 will conduct discussions on both the new financial perspective for the 2014–2020 programme period and a variety of specific legislative proposals.